

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА
ТА ІННОВАЦІЙНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА АНАЛІТИЧНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»**

*для здобувачів вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
денної та заочної форм навчання*

Дніпро – 2023

УДК 346.57
К 88

*Схвалено Навчально-методичною радою
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
(протокол № 7 від 15.03.2023 р.)*

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Владислав ЯКОВЕНКО, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат економічних наук;

Сергій КУЧЕРЕНКО, доцент кафедри економіки, підприємництва та управління підприємствами Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, кандидат економічних наук, доцент.

УКЛАДАЧІ:

Ольга КУБЕЦЬКА, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент;

Тетяна ОСТАПЕНКО, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент;

Олександр СИДОРОВ, доцент кафедри аналітичної економіки та менеджменту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук.

К 88 Кубецька О. М., Остапенко Т. М., Сидоров О. А. Навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни «Фінансово-економічна безпека» для здоб. вищ. освіти спец. 073 «Менеджмент» ден. та заоч. форм навч. Дніпро : ДДУВС, 2023. 46 с.

У навчально-методичному комплексі представлені основні поняття з дисципліни «Фінансово-економічна безпека», робоча програма дисципліни, плани практичних завдань та завдання для самостійної та індивідуальної роботи здобувачів вищої освіти, надані тестові завдання для перевірки знань студентів, критерії поточного та підсумкового контролю, а також перелік рекомендованих джерел.

Навчально-методичний комплекс сприятиме засвоєнню здобувачами вищої освіти необхідних теоретичних знань з дисципліни та набуттю умінь аналізу ефективності функціонування систем, розробки ефективних управлінських рішень.

© Автори, 2023
© ДДУВС, 2023

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Робоча програма навчальної дисципліни.....	5
Плани практичних і семінарських занять.....	14
Методичні поради для виконання індивідуальної роботи.....	30
Тестові завдання для самостійної перевірки знань.....	36
Рекомендована література.....	44

ВСТУП

Головним критерієм безпеки країни економічного та фінансового спрямування, є можливість економіки країни підтримувати на належному рівні або відновлювати достатній рівень громадського відтворення в умовах невизначеності через постійну дію зовнішніх та внутрішніх факторів. Фінансово-економічна безпека підтримується через дотримання вітчизняного законодавства.

Найбільш важливим показником безпеки держави, підприємств, організацій є їх здатність є категорія фінансово-економічна безпека, яка характеризує спроможність останніх успішно виконувати свої функції в мінливому середовищі.

Таким чином, визначення фінансово-економічної безпеки підприємств, установ та організацій та умови її реалізації лежать в основі ідеології, яка втілюється практично.

Тож, фінансова безпека, як і економічна – це такий стан розвитку соціально-економічної системи при якому формуються засади фінансового характеру для незалежності країни в соціально-економічному та фінансовому а аспектах з метою усунення будь-якого виду небезпек у економічній сфері.

Мета вивчення дисципліни «Фінансово-економічна безпека» – формування у здобувачів вищої освіти основних уявлень про застосування теоретичних та методичних аспектів щодо оцінки та аналізу стану рівня фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем, формування навичок розробки рекомендацій практичного характеру для зниження впливу ризиків на фінансовий стан соціально-економічних систем та розробки заходів антикризового спрямування.

Завдання вивчення дисципліни «Фінансово-економічна безпека» є:

- оволодіння теоретичними основами та методологією оцінки фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем;
- розширення та поглиблення знань щодо системи фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем;
- формування концептуальних положень організації системи управління фінансово-економічною безпекою соціально-економічних систем та ін.

Навчально-методичний комплекс спрямований на допомогу здобувачам вищої освіти які навчаються за спеціальністю 073 «Менеджмент», розроблений НПП кафедри аналітичної економіки та менеджменту Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти, для засвоєння необхідних теоретичних знань з дисципліни, набутті навичок з питань оцінки рівня фінансово-економічної безпеки соціально-економічних систем.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Метою вивчення навчальної дисципліни «Фінансово-економічна безпека» є отримання знань про використання теоретико-методичних основ оцінки та аналізу стану фінансово-економічної безпеки підприємства для формування навичок розробки практичних рекомендацій щодо зниження ризиків підприємства та розробки антикризових заходів.

Професійні компетентності за результатами вивчення «Фінансово-економічна безпека»:

Інтегральна компетентність (ІК) – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.

Спеціальні компетентності за результатами вивчення дисципліни «Фінансово-економічна безпека»:

СК1. Здатність визначати та описувати характеристики організації.

СК3. Здатність визначати перспективи розвитку організації.

СК5. Здатність управляти організацією та її підрозділами через реалізацію функцій менеджменту.

СК16. Здатність до формування забезпечення фінансово-економічною безпекою підприємств різних форм власності та напрямів діяльності в умовах внутрішніх і зовнішніх загроз.

СК19. Здатність застосовувати інструментарій фінансово-економічного аналізу, моніторингу та контролю у сфері управління фінансово економічною безпекою.

Програмні результати навчання за результатами вивчення дисципліни «Фінансово-економічна безпека»:

ПРН5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.

ПРН6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

ПРН8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

ПРН18. Знати основну термінологію та мати базові й структуровані знання у сфері фінансово-економічної безпеки та менеджменту в умовах ризику для подальшого використання на практиці.

Пререквізити: Перелік дисциплін, на які безпосередньо спирається вивчення даної дисципліни «Теорія управління», «Економіка підприємства».

Постреквізити: Перелік дисциплін, вивчення яких безпосередньо спирається на дану дисципліну: «Організація та управління фінансово-економічною безпекою суб'єктів господарювання», «Організація міжнародного бізнесу та забезпечення міжнародних стандартів безпеки», «Комплексне забезпечення фінансово-економічної безпеки суб'єктів господарювання».

Програма навчальної дисципліни

ТЕМА 1. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ І ФУНКЦІЇ

Сутність категорії «фінансової» та «економічної» безпеки. Суб'єкти господарювання в системі безпеки підприємництва. Політика, система та стратегії безпеки підприємництва. Державне регулювання безпеки діяльності підприємництва. Концептуальні основи управління безпекою підприємництва.

ТЕМА 2. НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Національна безпека України. Роль міжнародних організацій в національній безпеці України. Геополітичні вектори розвитку міжнародної безпеки України. Основні поняття та категорії національної безпеки. Методологічні аспекти дослідження національної безпеки.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Міжнародна економічна безпека: детермінанти та складові розвитку. Підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства. Визначення міжнародної економічної безпеки. Роль регуляторних засад у забезпечення міжнародної економічної безпеки.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. Сутнісно-теоретичні засади управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання. Оцінка фінансових ризиків в управлінні фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.

ТЕМА 5. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМЦІВ

Система моніторингу економічної безпеки підприємства як чинник формування його конкурентоспроможності. Провідні методи та інструменти стратегічного моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємств

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Основи організації управління системою економічної безпеки підприємства. Принципи організації управління системою економічної безпеки підприємства. Мета та порядок створення служби економічної безпеки підприємства. Основні завдання та функції служби економічної безпеки підприємства. Управління діяльністю служби економічної безпеки підприємства.

Форма підсумкового контролю успішності навчання

Підсумковий контроль – це перевірка рівня засвоєння знань, навичок, вмінь та інших компетентностей за певний період навчання (навчальний семестр, навчальний рік).

З навчальної дисципліни «Фінансово-економічна безпека» передбачено:

- для денної форми навчання – (5 семестр) – екзамен;
- для заочної форми навчання – (5 семестр) – екзамен.

Критерії та засоби оцінювання успішності навчання

Критерієм успішного проходження здобувачем підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом навчання навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформується в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Критерії оцінювання аудиторної роботи здобувачів денної/заочної форми навчання

БАЛЛИ	ПОЯСНЕННЯ
5	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані в повному обсязі. Під час заняття продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики
4	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом заняття навчальні завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час заняття продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, теорії та правозастосовної практики
3	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; навчальні завдання, передбачені планом заняття, виконані, деякі види завдань виконані з помилками
2	Питання, винесені на розгляд, засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення

БАЛЛИ	ПОЯСНЕННЯ
1	Курсант, студент, слухач не готовий до заняття, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, невпевнено відтворює терміни і поняття, що розглядалися під час заняття, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань
0	Відсутність на занятті

**Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів
денної форми навчання**

БАЛЛИ	ПОЯСНЕННЯ
11-15	Питання, винесені на самостійну роботу, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі завдання, передбачені самостійною роботою, виконані в повному обсязі. Під час самостійної роботи продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
6-10	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час самостійної роботи продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
1-5	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; поставлені завдання, передбачені планом самостійної роботи, виконані, деякі види завдань виконані з помилками. Окремі питання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення
0	Здобувач не готовий до виконання самостійного завдання, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань

**Критерії оцінювання індивідуальної роботи
здобувачів денної форми навчання**

БАЛЛИ	ПОЯСНЕННЯ
11-15	Питання, винесені на самостійну роботу, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі завдання, передбачені самостійною роботою, виконані в повному обсязі. Під час самостійної роботи продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
6-10	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час самостійної роботи продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
1-5	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; поставлені завдання, передбачені планом самостійної роботи, виконані, деякі види завдань виконані з помилками. Окремі питання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення
0	Здобувач не готовий до виконання самостійного завдання, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань

**Критерії оцінювання самостійної роботи здобувачів
заочної форми навчання**

БАЛЛИ	ПОЯСНЕННЯ
11-15	Питання, винесені на самостійну роботу, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі завдання, передбачені самостійною роботою, виконані в повному обсязі. Під час самостійної роботи продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
6-10	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час самостійної роботи продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
1-5	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; поставлені завдання, передбачені планом самостійної роботи, виконані, деякі види завдань виконані з помилками. Окремі питання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення
0	Здобувач не готовий до виконання самостійного завдання, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань

**Критерії оцінювання індивідуальної роботи
здобувачів заочної форми навчання**

БАЛИ	ПОЯСНЕННЯ
11-15	Питання, винесені на самостійну роботу, засвоєні у повному обсязі; на високому рівні сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі завдання, передбачені самостійною роботою, виконані в повному обсязі. Під час самостійної роботи продемонстрована стабільна активність та ініціативність. Відповіді на теоретичні питання та розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань ґрунтується на глибокому знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
6-10	Питання, винесені на розгляд, засвоєні у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички та вміння; всі передбачені планом завдання виконані в повному обсязі з неістотними неточностями. Під час самостійної роботи продемонстрована ініціативність. Відповіді на питання, розв'язання практичних завдань, висловлення власної думки стосовно дискусійних питань переважно ґрунтується на знанні чинного законодавства, економічної теорії та практики
1-5	Питання, винесені на розгляд, у цілому засвоєні; практичні навички та вміння мають поверхневий характер, потребують подальшого напрацювання та закріплення; поставлені завдання, передбачені планом самостійної роботи, виконані, деякі види завдань виконані з помилками. Окремі питання засвоєні частково, прогалини у знаннях не носять істотного характеру; практичні навички та вміння сформовані недостатньо; більшість навчальних завдань виконано, деякі з виконаних завдань містять істотні помилки, які потребують подальшого усунення
0	Здобувач не готовий до виконання самостійного завдання, не знає більшої частини програмного матеріалу, з труднощами виконує завдання, допускає змістовні помилки, не володіє відповідними вміннями і навичками, необхідними для розв'язання професійних завдань

Розрахунок підсумкової оцінки для денної форми навчання з навчальної дисципліни «Фінансово-економічна безпека» здійснюється відповідно до формули:

$$П = ПК + З \leq 100,$$

де ПК – бали за поточний контроль (40-60 балів),

З – бали за результатами складання заліку.

Для денної форми навчання

Поточний контроль (ПК)			Підсумковий контроль ЗАЛІК (З)
Аудиторна робота	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
≤ 30	≤ 15	≤ 15	≤ 40
≤ 60			
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК+ З ≤ 100			

Для заочної форми навчання

Поточний контроль (ПК)			Підсумковий контроль ЗАЛІК (З)
Аудиторна робота	Самостійна робота	Індивідуальна робота	
≤ 30	≤ 15	≤ 15	≤ 40
≤ 60			
Підсумкова оцінка у випадку заліку (П) = ПК+ З ≤ 100			

Критерії переведення оцінок за 100-бальною шкалою у національну шкалу та шкалу ЄКТС

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою			О ц і н к а з а ш к а л о ю Є К Т С	
	Залік	Екзамен/ диференційований залік	Оцінка		
90–100	зараховано	Відмінно	А	Пояснення «Відмінно» – теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані в повному обсязі	
83–89			В		«Дуже добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний у повному обсязі; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання більшості з них оцінена кількістю балів, близькою до максимальної
75–82			С		«Добре» – теоретичний зміст курсу засвоєний цілком; в основному сформовані практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; всі навчальні завдання, передбачені програмою навчання, виконані, якість виконання жодного з них не оцінена мінімальною кількістю балів, деякі види завдань виконані з помилками

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою			Оцінка за шкалою ЄКТС
	Залік	Екзамен/ диференційований залік	Оцінка	Пояснення
68–74		Задовільно	D	«Задовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний не повністю , але прогалини не носять істотного характеру; в основному сформовані необхідні практичні навички роботи із засвоєним матеріалом; більшість передбачених програмою навчання навчальних завдань виконано , деякі з виконаних завдань містять помилки .
60–67			E	«Достатньо» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково ; не сформовані деякі практичні навички роботи; частина передбачених програмою навчання навчальних завдань не виконані або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального
35–59	Незараховано	Незадовільно	FX	«Умовно незадовільно» – теоретичний зміст курсу засвоєний частково ; не сформовані необхідні практичні навички роботи; більшість навчальних завдань не виконано або якість їх виконання оцінено кількістю балів, близькою до мінімальної ; при додатковій самостійній роботі над матеріалом курсу можливе підвищення якості виконання навчальних завдань (з можливістю повторного складання)
1–34			F	« Безумовно незадовільно » – теоретичний зміст курсу не засвоєний ; не сформовані необхідні практичні навички роботи; всі виконані навчальні завдання містять грубі помилки або не виконані взагалі ; додаткова самостійна робота над матеріалом курсу не призведе до значного підвищення якості виконання навчальних завдань

Для навчальної дисципліни «Фінансово-економічна безпека» засобами діагностики знань (успішності навчання) виступають: екзамени; стандартизовані тести; реферати; презентації результатів виконаних завдань та досліджень; розрахункові роботи тощо.

ПЛАН ПРАКТИЧНИХ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА: ПРЕДМЕТ, МЕТОДИ І ФУНКЦІЇ

Семінарське заняття № 1 – 2 год.

План:

1. Сутність категорії «фінансової» та «економічної» безпеки.
2. Суб'єкти господарювання в системі безпеки підприємництва.
3. Політика, система та стратегії безпеки підприємництва.
4. Державне регулювання безпеки діяльності підприємництва.
5. Концептуальні основи управління безпекою підприємництва.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: фінансова безпека, економічна безпека, безпека підприємництва, управління безпекою підприємництва, стратегії безпеки підприємництва, державне регулювання безпеки.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. Оберіть правильне визначення поняття «економічна безпека»:

- а) це стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її організаційної структури і статусу, а також перешкодам у досягненні цілей розвитку;
- б) це сукупність факторів виробництва, невиробничих факторів, фондів обігу, готової продукції, грошових коштів, які знаходяться на рахунках підприємств в банку в результаті реалізації продукції і надання різних послуг;
- в) процес систематичного збору й обробки інформації про складові частини та параметри процесу, спрямований на винесення оцінки, вироблення планів дії та прийняття рішення по даному процесу;
- г) процес аналізу інформації про складові частини, спрямований на вироблення планів дії та прийняття рішення.

2. Головна мета економічної безпеки підприємництва полягає в тому, щоб:

- а) забезпечити розвиток підприємства за рахунок технологічного прогресу;
- б) гарантувати його стабільне й максимально ефективне функціонування, високий потенціал розвитку в майбутньому;
- в) уникнути недобросовісної конкуренції за рахунок зростання усіх сфер діяльності підприємств;
- г) забезпечити монопольне становище на ринку з метою його контролю.

3. Основним способом незахищеності економічної безпеки є:

- а) залучення нових інвесторів, технологій;
- б) належне зберігання комерційної таємниці;
- в) виробництво і реалізація якісної продукції за доступними цінами, що забезпечує довіру споживачів, належний попит;
- г) фінансова допомога, пільги з боку держави.

4. Головна стратегія економічної безпеки підприємництва полягає в тому, щоб забезпечити:

- а) максимально можливий прибуток;
- б) незалежність підприємств;
- в) стабільне й максимально ефективне функціонування і високий потенціал розвитку в майбутньому;
- г) високий рівень кваліфікації персоналу та його інтелектуального потенціалу, належної ефективності корпоративних НДЕКР.

5. До економічної небезпеки призводять такі основні етапи:

- а) «негативний» вплив факторів – актуальні питання, що вимагають обов'язкової відповіді;
- б) проблеми (кризи, банкрутства тощо);
- в) «негативний» вплив факторів, загрози, проблеми;
- г) зміна політичного курсу держави.

Практичне заняття № 1 – 2 год.

План:

1. Сутність та понятійно-категоріальний апарат фінансово-економічної безпеки.
2. Визначення сутності фінансово-економічної безпеки підприємства, ідентифікація основних загроз щодо неї.
3. Складові фінансово-економічної безпеки. Сутність фінансової безпеки як важливої складової фінансово-економічної безпеки підприємства. Об'єкт, суб'єкт та мета фінансово-економічної безпеки підприємства.
4. Принципи організації, функціонування системи безпеки. Етапи управління фінансово-економічною безпекою соціально-економічних систем.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: знати основну термінологію та мати базові й структуровані знання у сфері фінансово-економічної безпеки та менеджменту в умовах ризику для подальшого використання на практиці.

Завдання для самостійної роботи до Теми 1:

Підготувати відповіді на запитання для творчого обговорення:

1. Що являє собою «фінансова безпека підприємства»?
2. Що являє собою «економічна безпека підприємства»?

3. Здійсніть характеристику загроз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства.

4. Встановіть вплив загроз зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства на його систему безпеки.

5. В чому полягає сутність категорії «фінансово-економічна безпека підприємства»?

6. Охарактеризуйте організаційно-функціональні складові фінансово-економічної безпеки підприємства.

7. Дайте визначення політики та системи забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва.

8. Визначте структурування та принципи функціонування системи управління фінансово-економічної безпеки підприємництва.

9. В чому полягає державне регулювання та забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства?

Індивідуальні завдання до Темі 1:

1. Підготувати глосарій до теми, підбираючи вірний термін із запропонованих визначень:

1) ... – стан економіки, при якому забезпечується досить високе і стійке економічне зростання; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях;

2) ... – захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання;

3) ... – це такі умови, в яких перебуває складна система, коли дія зовнішніх факторів і внутрішніх чинників не призводить до процесів, що вважаються негативними по відношенню до даної складної системи у відповідності до наявних, на даному етапі, потреб, знань та уявлень;

4) ... – можливість виникнення обставин, за яких матерія, поле, інформація або їхнє поєднання можуть таким чином вплинути на складну систему, що призведе до погіршення або неможливості її функціонування і розвитку;

5) ... – можлива небезпека.

6) ... – стан корпоративних ресурсів (ресурсів капіталу, персоналу, інформації технології, техніки, прав) і підприємницьких можливостей, при якому гарантується найбільш ефективно їх використання для стабільного функціонування і динамічного науково-технічного і соціального розвитку, здатність швидко усунути і запобігти різноваріантні внутрішні і зовнішні негативні впливи (наслідки).

II. Проаналізуйте практичні ситуації та підготуйте відповіді на запитання до практичних ситуацій:

Завдання 1. Підприємство «Т» сподівається щоквартально в середньому отримувати виручку від реалізації продукції в розмірі 400 тис. грн. Собівартість такого обсягу виробленої підприємством «Т» продукції щокварталу (без урахування відсотків за користування кредитом) становить 200 тис. грн. Витрати на реалізацію продукції за квартал становлять 15 тис. грн. Для реалізації зазначених вище планів, підприємству «Т» потрібно залучити банківський кредит обсягом 160 тис. грн. Крім того, підприємство «Т» хоче забезпечити чисту рентабельність за результатами фінансового року на рівні 6 %. Обґрунтуйте головні ризики для платоспроможності підприємства.

Завдання 2. Знайдіть у науковій літературі та законодавстві усі можливі визначення поняття фінансово-економічна безпека та зробіть на них посилання.

ТЕМА 2. НАЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Семінарське заняття №2 – 2 год.

План:

1. Національна безпека України.
2. Роль міжнародних організацій в національній безпеці України.
3. Геополітичні вектори розвитку міжнародної безпеки України
4. Основні поняття та категорії національної безпеки.
5. Методологічні аспекти дослідження національної безпеки.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню:
безпека, національна безпека, міжнародні організації, міжнародна безпека, геополітика.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

- 1. Національна безпека України – це:**
 - а) захист інтересів осіб певної національності;
 - б) виявлення терористичної діяльності, ліквідація діяльності незаконних збройних формувань і усунення передумов і причин їх появи;
 - в) захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів від реальних та потенційних загроз;
 - г) фізичний захист особливо-важливих об'єктів, стратегічних підприємств, об'єктів інфраструктури.

2. Особливістю військової безпеки країни є те:

- а) що вона є частиною державної безпеки і водночас функціонує як самостійне явище;
- б) що вона забезпечується на випадок ведення бойових дій збройними силами держави;
- в) що вона відокремлена від інших безпекових інституцій держави
- г) що вона має відношення лише до військовослужбовців збройних формувань держави.

3. Держава згідно з чинним законодавством забезпечує безпеку кожного громадянина...

- а) тільки на території України;
- б) як на території України, так і за її межами;
- в) за межами території України;
- г) на території України, але у випадку, коли громадянин досяг 18-річного віку.

4. Система поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їх виникненню, підготовку України до можливого воєнного конфлікту, а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів – це:

- а) стратегія національної безпеки;
- б) демократичний цивільний контроль;
- в) воєнна доктрина України;
- г) система національної безпеки України.

5. Силовий компонент системи воєнної безпеки включає Збройні Сили України, Державну прикордонну службу, Національну гвардію України, військові підрозділи Управління державної охорони, Служби безпеки України, Міністерства з питань надзвичайних ситуацій інші державні військові формування?

- а) відповідно до обставин;
- б) ні;
- в) в окремих випадках;
- г) так.

Практичне заняття №2 – 2 год.

План:

1. Класифікація та побудова ієрархії національних інтересів.
2. Сутність поняття «національна безпека» та його взаємозв'язок з поняттями «націоналізм» і «нація».
3. Національної безпека, як характеристика розвитку соціуму і держави, її види та складові.
4. Поняття «загроза», «виклик» та «ризик» в теорії національної безпеки.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: знати основну термінологію та мати базові й структуровані знання у сфері фінансово-економічної безпеки та менеджменту в умовах ризику для подальшого використання на практиці.

Завдання для самостійної роботи до Теми 2:

Підготувати відповіді на запитання для обговорення:

1. В чому полягає сутність механізму забезпечення національної безпеки? Наведіть складові національної безпеки.
2. За якими ознаками класифікують національні інтереси?
3. У чому полягає взаємозв'язок понять «нація» та «нація-держава»?
4. Охарактеризуйте складові національної безпеки.

Індивідуальні завдання до Теми 2:

1. Підготувати глосарій до теми, підбираючи вірний термін із запропонованих визначень:

- 1) ... – це етносоціальна спільнота, об'єднана певною самоназвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних і політичних цінностей, усвідомленням своєї ідентичності (національною самосвідомістю);
- 2) ... – здатність країни своєчасно виявляти, запобігати і нейтралізувати реальні та потенційні загрози національним інтересам;
- 3) ... – система цілей і завдань зовнішньої політики держави. Згідно з ученням школи політичного реалізму, національні інтереси є причиною міжнародних відносин як таких;
- 4) ... – прагнення особи, що не є конкретним суб'єктивним правом, проте не суперечить праву як такому;
- 5) ... – безпека особистості, безпека держави і безпека суспільства.

ТЕМА 3. ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Семінарське заняття № 3 – 2 год.

План:

1. Міжнародна економічна безпека: детермінанти та складові розвитку.
2. Підтримка міжнародної безпеки – глобальна проблема людства.
3. Визначення міжнародної економічної безпеки.
4. Роль регуляторних засад у забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: економічна безпека, міжнародна економічна безпека, глобалізація, забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

- 1. Основними інструментами міжнародної політики є:**
 - а) сила, пропаганда, зброя;
 - б) сила, дипломатія, пропаганда;
 - в) агресія, зверхність, насилля.

- 2. Найнебезпечнішою формою війни як вияву політики з позиції сили є:**
 - а) агресія;
 - б) окупація;
 - в) інтервенція.

- 3. Замаскована діяльність для здійснення впливу на зарубіжні уряди, організації, події та окремих людей для підтримки зовнішньої політики держави – це:**
 - а) окупація;
 - б) інтервенція;
 - в) таємні операції;
 - г) агресія.

- 4. Фазою конфлікту називається:**
 - а) стан конфліктного процесу в окремо визначений період часу;
 - б) категорія, яка характеризує рівень і ступінь розвитку конфлікту;
 - в) момент зростання кризи у відносинах.

- 5. За силою сторін виділяють такі типи конфліктів:**
 - а) збройні конфлікти;
 - б) симетричні конфлікти;
 - в) ідеологічні конфлікти;
 - г) незбройні конфлікти;
 - д) асиметричні конфлікти.

Практичне заняття № 3 – 2 год.

План:

1. Сутність і класифікаційні характеристики економічної безпеки.
2. Порогові значення індикаторів міжнародної економічної безпеки.
3. Внутрішні та зовнішні загрози національної економічної безпеки.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації. Знати основну термінологію та мати базові й структуровані знання у сфері фінансово-економічної безпеки та менеджменту в умовах ризику для подальшого використання на практиці.

Завдання для самостійної роботи до Тем 3:

Підготувати відповіді на запитання для обговорення:

1. В чому полягає глобалізація та міжнародна безпека суспільства?
2. Охарактеризуйте міжнародні системи та режими безпеки.
3. Яка роль міжнародних організацій у формуванні систем безпеки?
4. В чому полягають особливості становлення режиму нерозповсюдження ядерної зброї?
5. Яка роль воєнної сили для міжнародної безпеки?

Індивідуальні завдання до Тем 3:

1. Підготувати глосарій до теми, підбираючи вірний термін із запропонованих визначень:

1) ... – процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації. У ширшому розумінні – перетворення певного явища на планетарне, таке, що стосується всієї Землі;

2) ... – система міжнародних відносин, що заснована на дотриманні усіма державами загальноновизнаних принципів і норм міжнародного права, виключає вирішення спірних питань і розбіжностей між ними за допомогою сили або загрози;

3) ... – об'єднання трьох або більше незалежних держав, їхніх урядів, інших міжурядових організацій, спрямоване на вирішення певних спільних питань чи організації проектів;

4) ... – сукупність міжнародних домовленостей і організацій за участю як ядерних, так і неядерних держав, а також внутрішніх законодавств країн-учасниць, мета – перешкодити набуттю ядерного статусу державами, які не мали його до 1967 року;

5) ... – військова озброєна організація держави, що включає регулярні і нерегулярні військові формування держави.

ТЕМА 4. СИСТЕМА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Семінарське заняття № 4 – 2 год.

План:

1. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові.

2. Сутнісно-теоретичні засади управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.

3. Оцінка фінансових ризиків в управлінні фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: економічна безпека, міжнародна економічна безпека, глобалізація, забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

- 1. Хто є суб'єктом управління економічною безпекою підприємства?**
 - а) засновники і керівник підприємства.
 - б) служба безпеки підприємства;
 - в) органи державного управління та працівники апарату управління підприємством, спеціалізовані підприємства та організації;
 - г) апарат управління підприємством та його персонал.

- 2. До якої складової економічної безпеки підприємства належить індикатор «продуктивність праці»?**
 - а) силова;
 - б) інтелектуально-кадрова;
 - в) техніко-технологічна.
 - г) фінансова.

- 3. Що є об'єктом в системі управління економічною безпекою підприємства?**
 - а) функціональні зв'язки підприємства;
 - б) різноманітні види діяльності підприємства, його майно та ресурси, персонал;
 - в) головні економічні показники фінансово-господарської діяльності;
 - г) системна сукупність критеріїв та індикаторів стану і рівня економічної безпеки підприємства.

- 4. Яку складову фінансової безпеки держави характеризує індикатор «відношення дефіциту бюджету до ВВП»?**
 - а) грошово-кредитна;
 - б) боргова;
 - в) бюджетна.
 - г) валютна.

- 5. Зовнішньоекономічна безпека держави характеризує:**
 - а) обсяги, співвідношення та динаміку показників експорту та імпорту;
 - б) ефективність діяльності, спрямованої на формування і рух експортних та імпортних потоків відповідно до критеріїв безпечного функціонування і розвитку національної економіки;
 - в) стан і здатність економічної системи протистояти небезпеці руйнування її оргструктури і статусу в зовнішньоекономічній сфері, а також перешкодам у досягненні цілей розвитку.
 - г) здатність науково-технічного потенціалу генерувати позитивні зрушення для зміцнення зовнішньоекономічного потенціалу держави.

Практичне заняття № 4 – 2 год.

План:

1. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові.
2. Сутнісно-теоретичні засади управління фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.
3. Оцінка фінансових ризиків в управлінні фінансовою безпекою суб'єкта господарювання.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: описувати зміст функціональних сфер діяльності організації; виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень; застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

Завдання для самостійної роботи до Теми 4:

Підготувати відповіді на запитання для обговорення на занятті:

1. Що не належить до об'єктивно необхідних передумов забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання в Україні?
2. Який методичний інструментарій використовується для оцінки рівня фінансової безпеки підприємства?
3. Які існують індикатори кількісної оцінки рівня фінансової безпеки?
4. В чому полягає інтегральна оцінка рівня фінансової безпеки?

Індивідуальні завдання до Теми 4:

1. Підготувати глосарій до теми, підбираючи вірний термін із запропонованих визначень:

- 1) ... – сукупність управлінських, економічних, фінансових способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища;
- 2) ... – цілеспрямований процес впливу суб'єкта на об'єкт фінансової безпеки, де в якості об'єкта виступають фінансові ресурси підприємства, а в якості суб'єкта – менеджер або власник підприємства, і в інтегрованій системі виз) навчається сукупність трьох складових: процесу управління, організації управління та інформації;
- 3) ... – ризик, пов'язаний з імовірністю втрат фінансових ресурсів (грошових коштів);
- 4) ... – результат впливу невизначеності на досягнення поставлених цілей.

ТЕМА 5. МОНІТОРИНГ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМЦІВ

Семінарське заняття № 5 – 2 год.

План:

1. Система моніторингу економічної безпеки підприємства як чинник формування його конкурентоспроможності.
2. Провідні методи та інструменти стратегічного моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємств.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: економічна безпека, міжнародна економічна безпека, глобалізація, забезпечення міжнародної економічної безпеки.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. До об'єктів управління фінансово-економічною безпекою підприємства прямого впливу відносять:

- а) конкурентів, споживачів, постачальників та інших суб'єктів його зовнішнього мікросередовища;
- б) персонал підприємства;
- в) структуру капіталу;
- г) вірні відповіді а) та б);
- д) вірні відповіді б) та в).

2. Сукупність головних елементів впливу на процес розробки і реалізації управлінських рішень для забезпечення захисту фінансово-економічних інтересів підприємства – це:

- а) механізм управління;
- б) функції управління;
- в) принципи управління;
- г) система управління.

3. Розроблені чи прийняті рішення у сфері фінансово-економічної безпеки підприємства мають швидко коригуватися, якщо цього вимагає зміна його зовнішнього чи внутрішнього середовища. Це принцип:

- а) адекватності управління;
- б) гнучкості управління;
- в) ефективності управління;
- г) оперативності управління.

4. Інформування працівників про досягнутий рівень фінансово-економічної безпеки підприємства, формування організаційної культури – це приклад використання:

- а) соціально-психологічних методів управління;
- б) економічних методів управління;
- в) адміністративних методів управління;
- г) непрямих методів управління.

5. Розрахунок показників фінансово-економічної безпеки підприємства передбачає виконання такої функції управління:

- а) аналізу;
- б) моніторингу;
- в) інформаційного забезпечення;
- г) контролю.

Практичне заняття № 5 – 2 год.

План:

1. Моніторинг економічної безпеки підприємства для формування його конкурентоспроможності і платоспроможності.

2. Сучасні методи та інструменти здійснення тактичного і стратегічного моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємств.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень; застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

Завдання для самостійної роботи до Теми 5:

Підготувати відповіді на запитання для обговорення:

- 1. Які існують загрози фінансово-економічній безпеці підприємства?
- 2. У чому полягає забезпечення інформаційної безпеки та захист комерційної таємниці для підприємства?
- 3. У чому полягає протидія недобросовісній конкуренції та недружнім поглинанням (рейдерам)?

Індивідуальні завдання до Теми 5:

1. Підготувати глосарій до теми, підбираючи вірний термін із запропонованих визначень:

1) ... – це стан захищеності систем обробки і зберігання даних, при якому забезпечено конфіденційність, доступність і цілісність інформації, використання й розвиток в інтересах громадян або комплекс заходів, спрямованих на забезпечення захищеності інформації особи, суспільства і держави від несанкціонованого доступу, використання, оприлюднення, руйнування, внесення змін, ознайомлення, перевірки запису чи знищення;

2) ... – інформація, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію;

3) ... – порушення загальноприйнятих правил і норм конкуренції;

4) ... – захоплення компанії або її активів, що в свою чергу визначає встановлення над нею юридичного та фізичного контролю всупереч волі власника;

5) ... – нальотчик; нападник; загарбник.

II. Проаналізуйте практичні ситуації та дайте відповіді на запитання до практичних ситуацій:

Завдання 1. Здійснити оцінку рівня фінансово-економічної безпеки підприємства за допомогою наступних показників на прикладі довільного підприємства:

1. Показники, що визначають фінансову стійкість:

- Коефіцієнт автономії (нормативне значення – $K_{фа} > 0,5$).
- Коефіцієнт співвідношення власних і позикових коштів або коефіцієнт фінансового ризику (нормативне значення – $K_{фр} < 0,5$; критичне значення $K_{фр} = 1$).
- Коефіцієнт фінансової стійкості (нормативне значення $0,5 < K_{фс} < 0,9$).
- Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами коефіцієнт маневреності власного капіталу (нормативне значення $0,1 < K_{м} < 0,5$).
- Коефіцієнт співвідношення мобільних і іммобілізованих коштів або коефіцієнт структури капіталу (позитивна характеристика – зростання в динаміці).

2. Показники, що визначають платоспроможність:

- Коефіцієнт абсолютної ліквідності (нормативне значення $0,2 < K_{ал} = 0,5$).
- Коефіцієнт швидкої ліквідності або проміжний коефіцієнт ліквідності (нормативне значення $0,6 < K_{шл} = 0,8$).
- Коефіцієнт поточної ліквідності або загальний коефіцієнт покриття (нормативне значення $K_{пл} > 2,0$).

3. Показники, що визначають ділову активність:

- Коефіцієнт загальної оборотності капіталу або ресурсовіддача (позитивна характеристика – зростання в динаміці).
- Фондовіддача (позитивна характеристика – зростання в динаміці).
- Коефіцієнт оборотності матеріальних оборотних активів або коефіцієнт оборотності запасів (позитивна характеристика – зростання в динаміці).
- Період обороту запасів (позитивна характеристика – зменшення в динаміці).
- Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості (позитивна характеристика – зростання в динаміці).
- Період повернення кредиторської заборгованості (позитивна характеристика – зменшення в динаміці).
- Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості (позитивна характеристика – зростання в динаміці).
- Період повернення дебіторської заборгованості (позитивна характеристика – зменшення в динаміці).

Для визначення фінансово-економічної надійності підприємства доцільно використовувати модель рейтингової оцінки підприємства. В основу даної моделі покладено відповідність показників фінансового стану підприємства рейтинговому числу, яке визначають за формулою:

$$R = 2K_m + 0,1K_{пл} + 0,08K_{ок} + 0,45K_{рп} + K_{рвк}, \quad (1)$$

де K_m – коефіцієнт маневреності власного капіталу (коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами);

$K_{пл}$ – коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття);

$K_{ок}$ – коефіцієнт загальної оборотності капіталу (ресурсовіддача);

$K_{рп}$ – рентабельність продажу (норма операційного прибутку);

$K_{рвк}$ – рентабельність власного капіталу.

При повній відповідності значень вказаних коефіцієнтів їх нормативному рівню, рейтинг підприємства буде дорівнювати 1. Фінансовий стан підприємства з рейтинговою оцінкою нижче 1 буде вважатися економічно ненадійним. Своєю чергою чим вищим буде рейтингове число тим вищою буде і економічна надійність підприємства.

ТЕМА 6. ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Семінарське заняття № 6 – 2 год.

План:

1. Основи організації управління системою економічної безпеки підприємства.

2. Принципи організації управління системою економічної безпеки підприємства.

Основні поняття, терміни та категорії, що підлягають засвоєнню: управління, організація управління, служби економічної безпеки підприємства, функції служби економічної безпеки підприємства.

Тестові завдання для самоперевірки знань:

1. Який із зазначених заходів є завершальним у алгоритмі заходів щодо забезпечення необхідного рівня ЕБП?

а) оцінка ефективності вжитих заходів з точки зору нейтралізації негативних впливів за кожною складовою ЕБП;

б) опрацювання рекомендацій щодо усунення існуючих негативних впливів на ЕБП та запобігання можливим таким впливам;

в) фіксація здійснених превентивних заходів з попередження негативних впливів за всіма складовими ЕБП;

г) оцінка вартості кожного з пропонованих заходів щодо усунення негативних впливів на рівень ЕБП та визначення відповідальних за їх реалізацію.

2. Захист від промислового шпіонажу є одним з напрямів діяльності якого виду діяльності служб підприємства, спрямованих на забезпечення ЕБП?

- а) забезпечення фізичної та моральної безпеки співробітників фірми;
- б) забезпечення безпеки майна та капіталів підприємства;
- в) безпечність інформаційного середовища фірми;
- г) забезпечення сприятливого зовнішнього середовища.

3. Основні причини виникнення внутрішніх негативних впливів на політико-правову складову:

- а) недостатнє фінансування юридичного забезпечення бізнесу;
- б) політичні кризи міжнародного характеру;
- в) зміна положення чинного законодавства з питань власності, оподаткування;
- г) низька кваліфікація робітників юридичної служби підприємства.

4. Що не входить до корпоративних ресурсів підприємства?

- а) права;
- б) підприємницькі можливості;
- в) інформація;
- г) капітал.

5. Визначте перший етап алгоритму проведення функціонального аналізу заходів щодо забезпечення необхідного рівня ЕБП:

- а) визначення структури негативних впливів за функціональними складовими ЕБП, розподіл об'єктивних та суб'єктивних негативних впливів;
- б) фіксація здійснених превентивних заходів з попередження негативних впливів за всіма складовими ЕБП;
- в) оцінка ефективності вжитих заходів з точки зору нейтралізації негативних впливів за кожною складовою ЕБП;
- г) визначення причин недостатньої ефективності заходів, здійснених для подолання вже наявних та можливих негативних впливів на ЕБ.

Практичне заняття № 6 – 2 год.

План:

1. Мета та порядок створення служби економічної безпеки підприємства.
2. Основні завдання та функції служби економічної безпеки підприємства.
3. Управління діяльністю служби економічної безпеки підприємства.

Уміння, які мають бути вироблені, та навички, які мають бути напрацьовані під час заняття: описувати зміст функціональних сфер діяльності організації; виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень; застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективності діяльності організації.

Завдання для самостійної роботи до Тем 5:

Підготувати відповіді на запитання для обговорення:

1. У чому полягає взаємозв'язок між економічною безпекою підприємства, регіону, галузі і держави?
2. У чому полягає сутність економічної безпеки різних організаційно-правових форм бізнесу?
3. Здійсніть аналіз методики оцінювання рівня техніко-технологічної безпеки підприємства.
4. У чому полягають методи злиття і поглинання підприємств?

Індивідуальні завдання до Тем 5:

I. Підготувати глосарій до теми, підбираючи вірний термін із запропонованих визначень:

1) ... – це здатність регіональної економіки функціонувати в режимі розширеного відтворення, тобто стійкого економічного зростання, максимально забезпечувати прийнятні умови життя та розвитку особистості для більшості населення;

2) ... – стан економіки, при якому забезпечується досить високе і стійке економічне зростання; ефективне задоволення економічних потреб; контроль держави за рухом і використанням національних ресурсів; захист економічних інтересів країни на національному і міжнародному рівнях;

3) ... – об'єднання підприємств (шляхом створення нової юридичної особи або приєднання підприємств до головного підприємства), у результаті якого власники (акціонери) підприємств, що об'єднуються, здійснюватимуть контроль над усіма чистими активами об'єднаних підприємств з метою досягнення подальшого спільного розподілу ризиків і вигід від об'єднання;

4) ... – отримання контролю однією компанією над акціями або активами іншої компанії;

5) ... – це такий стан науково-технологічного та виробничого потенціалу держави, який дає змогу забезпечити належне функціонування національної економіки, достатнє для досягнення та підтримки конкурентоздатності вітчизняної продукції, а також гарантування державної незалежності за рахунок власних інтелектуальних і технологічних ресурсів».

II. Підготувати реферат до однієї із запропонованих тем:

1. Державна політика України в період загострення агресії з боку РФ.
2. Формування цілісної системи законодавчих актів у сфері НБ України.
3. Класифікація національних інтересів.
4. Підходи щодо забезпечення національної безпеки.
5. Діалектична єдність складових національної безпеки.
6. Національна безпека як системна характеристика розвитку соціуму.
7. Ризик як міра небезпеки національному інтересу.
8. Фінансова безпека як основа економічної безпеки підприємства.
9. Об'єкти та суб'єкти фінансової безпеки держави.
10. Взаємозалежність фінансової безпеки держави і підприємства.
11. Загрози, їх джерела та параметри ФБД (збитки, ризики).
12. Часові і просторові координати дії загроз та небезпек, наявні (короткострокові) та потенційні (довгострокові) загрози.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

Процес виконання індивідуальної роботи складається з наступних етапів:

1. Ознайомлення з рекомендованою літературою та добір додаткових джерел.
2. Визначення основних теоретичних проблем, які мають бути вирішені в роботі.
3. Складання плану теоретичних питань роботи
4. Підготовка реферату (або есе).

Термін виконання самостійної та індивідуальної роботи:

- **початок роботи** починається після першої ознайомчої лекції з навчальної дисципліни;
- **закінчення та здача роботи на перевірку** за два тижня до закінчення семестру.

Тематику для індивідуальної роботи здобувачі вищої освіти обирають самостійно за бажанням (попередньо обговоривши теми з викладачем).

Теми рефератів для індивідуальної роботи

1. Державна політика України в період загострення агресії з боку РФ.
2. Формування цілісної системи законодавчих актів у сфері НБ України.
3. Класифікація національних інтересів.
4. Підходи щодо забезпечення національної безпеки.
5. Діалектична єдність складових національної безпеки.
6. Національна безпека як системна характеристика розвитку соціуму.
7. Ризик як міра небезпеки національному інтересу.
8. Фінансова безпека як основа економічної безпеки підприємства.
9. Об'єкти та суб'єкти фінансової безпеки держави.
10. Взаємозалежність фінансової безпеки держави і підприємства.
11. Загрози, їх джерела та параметри ФБД (збитки, ризики).
12. Рівень ФБД.
13. Часові і просторові координати дії загроз та небезпек, наявні (короткострокові) та потенційні (довгострокові) загрози.
14. Структура тіньової економіки.

Оформлення роботи

Індивідуальна робота, як правило, виконується з використанням ПК та прикладних програмних засобів. Текст роботи має бути написаний українською мовою, грамотно, чітко, без повторень у форматі А 4 (зокрема таблиці, схеми, діаграми, графіки тощо).

У готовому тексті роботи не дозволяється скорочувати слова та використовувати аббревіатури (крім загальноприйнятих).

Текстова частина. Текст роботи має бути надрукований з інтервалом півтора рядкових інтервали та висотою літер і цифр не менш, ніж 1,8 мм (шрифт 14 Times New Roman).

Текст повинен мати поля з 4-х боків аркуша: верхнє і нижнє не менше 20 мм, лівє – 25 мм, правє – не менше 15 мм.

Сторінки нумерують арабськими цифрами разом з титульною сторінкою.

Рубрикація. Текст роботи поділяють на окремі питання.

Наприклад:

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: СУТНІСТЬ ТА ХАРАКТЕРНІ РИСИ

Текст реферату (ВСПУП, ПЛАН).

ВИСНОВКИ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.

Ілюстрації. Ілюстрації (рисунки, схеми, графіки, діаграми) слід розташовувати у роботі безпосередньо після тексту, де вони згадуються вперше, або на початку наступної сторінки. Всі рисунки, слід нумерувати послідовно в межах кожного розділу, за виключенням ілюстрацій, графіків, схем поданих у додатках.

Номер ілюстрації складається з номера пункту і порядкового номера, відокремлених крапкою, наприклад, «Рис. 1.2. Структура органів державної фіскальної служби України» (другий рисунок першого пункту). Номер та назва розміщують під ілюстрацією.

Якість ілюстрації повинна забезпечувати їх чітке відтворення. Ілюстрації повинні бути підготовлені власноруч а не скопійовані з іншого джерела.

В залежності від дослідження, його задач та розмірів в роботі можуть бути використані діаграми та графіки, які готуються автором власноруч, за допомогою відповідних програм та мати вигляд (площинні, лінійні та об'ємні).

В свою чергу «площинні» діаграми поділяються на секторні, стовпчикові, квадратні, кругові. При побудові цих діаграм слід дотримуватись таких правил:

- стовпчики повинні бути однакової ширини;
- їх слід розміщувати на однаковій відстані один від одного або щільно;
- поряд з масштабною шкалою слід розташовувати цифрові написи.

Секторна діаграма – це коло, поділене на сектори. Цей вид діаграм використовується для характеристики структури або структурних зрушень.

Лінійні діаграми широко використовуються для характеристики виконання плану, розвитку явищ упродовж часу, при вивченні зв'язку між ознаками та законами розподілу. Лінійні діаграми будуються на координатному полі чи на числовій сітці. На осі абсцис слід відкладати у вибраному масштабі час, на осі ординат – значення показників на цей період часу.

Після назв діаграм, рисунків, графіків крапка не ставиться.

Приклад оформлення рисунку

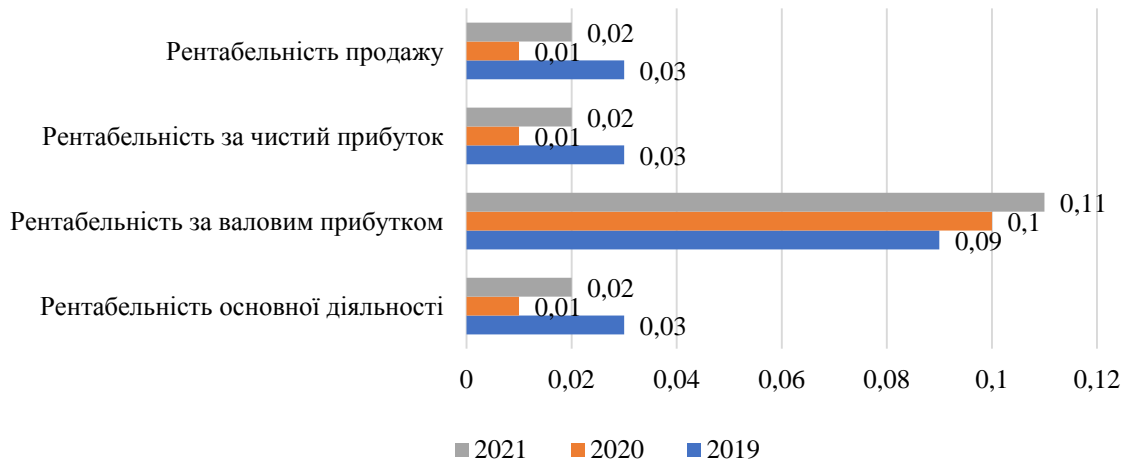

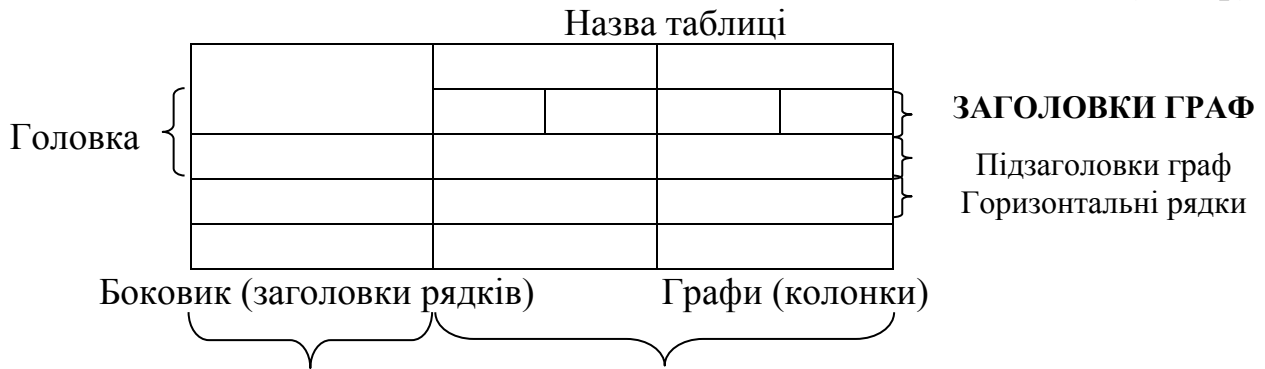
Рис.2.5. Показники рентабельності підприємства з 2019 по 2021 рік
[112, с. 3]

* Джерело: на основі джерела [112, с. 3]

Таблиці. Цифровий матеріал, як правило, оформлюють у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею і друкують симетрично до тексту. Назву і слово «таблиця» починають з великої літери. Назву не підкреслюють.

Приклад побудови таблиці:

Таблиця (номер)

Горизонтальні та вертикальні лінії, які розмежують рядки таблиці, а також лінії зліва, справа і знизу, що обмежують таблицю, можна не проводити, якщо їх відсутність не утруднює користування таблицею. Діагональне ділення головок таблиць не допускається.

Розмір головки таблиці не регламентується, але висота рядка повинна бути не менша 8 мм (шрифт № 10)

На всі таблиці мають бути посилання в тексті звіту. Таблиці слід нумерувати арабськими цифрами порядковою нумерацією в межах розділу, за винятком таблиць, що наводяться у додатках. Номер таблиці складається з номера розділу і порядкового номера таблиці, відокремлених крапкою, наприклад, Таблиця 2.1. – перша таблиця другого розділу.

При перенесенні частини таблиці на наступну сторінку допускається заміна її головки або боковиків відповідними номерами, нумеруючи арабськими цифрами (як у першій частині таблиці). Слово «таблиця__» вказують один раз справа над першою частиною таблиці, над іншими частинами пишуть: «Продовження таблиці__» з зазначенням номера таблиці.

Заголовки граф та рядків таблиць слід писати з великої літери, а підзаголовки з малої літери, якщо вони складають одне речення із заголовком. Якщо вони мають самостійне значення, то пишуться з великої літери. В кінці заголовків і підзаголовків таблиць крапки не ставлять.

Заголовки і підзаголовки граф вказуються в однині. Заголовки граф, як правило, записують паралельно рядкам таблиці. У разі необхідності допускається перпендикулярне розташування заголовків граф.

Таблицю з великою кількістю рядків можна перенести на інший аркуш. При перенесенні таблиці на іншу сторінку назву вміщують тільки над її першою частиною. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини і розташовувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки.

Графу «номер за порядком» в таблицю включати не допускається. При необхідності нумерацію показників, параметрів або інших даних слід вказувати в першій графі (боковику) таблиці безпосередньо перед їх назвою.

Таблицю (залежно від її розміру) розташовують під текстом, у якому вперше надається посилання на неї, а при необхідності – у додатку. Допускається розташування таблиці уздовж довгого боку аркуша документа.

Якщо всі параметри (показники), що наведені в графах таблиці виражені в одній і тій же одиниці величин, тоді її позначення можна розташувати над таблицею справа, а при поділі таблиці на частини – під кожною її частиною. Якщо у більшості граф таблиці наведені показники (параметри), що виражені одними і тими ж одиницями фізичних величин (наприклад, у тисячах гривень), але є графи з показниками, що виражені в інших одиницях фізичних величин, то над таблицею слід писати найменування переважаючого показника і позначення його фізичної величини, а в підзаголовках інших граф наводити розмірність інших параметрів.

Якщо чисельні значення величини в графах таблиці виражені в різних одиницях фізичної величини, їх позначення (розмірність) показують у підзаголовку кожної графи.

Позначення одиниці фізичної величини, загальної для усіх даних в рядку, слід вказати після її найменування.

Числове значення показника проставляють на рівні останнього рядка найменування показника. Значення показника у графі, яке наводиться у вигляді тексту, записують на рівні першого рядка найменування показника.

Рейтинг України за показниками сфери міжнародної торгівлі*

Показник	Рейтинг України	Три найкращі країни	Три найгірші країни
Документи на експорт	31 з 40	Франція, Канада, Естонія	Туреччина, Польща, Франція
Час на експорт	33 з 40	Естонія, Данія	Туреччина, Польща, Франція

* Джерело: складено на основі [149, с. 23-29]

Після таблиці обов'язково має бути вказано джерело (так само як і у випадку з ілюстрацією). Між ілюстрацією або таблицею і продовженням наукової роботи повинен бути 1 інтервал.

Текст, що повторюється в рядках однієї і тієї ж графі та складається з однозначних слів, які чергуються з цифрами, замінюють лапками. Якщо текст, що повторюється, складається із двох і більше слів, при першому повторенні його замінюють словами «те ж», а далі – лапками. Якщо попередня фраза є частиною наступної, то допускається заміна її словами «те ж» і додати додаткові відомості.

Не допускається замінити лапками цифри, які повторюються, математичні знаки, проценти і номери, позначення нормативних документів.

У разі відсутності окремих даних, в таблицю слід поставити прочерк.

Цифри в графах таблиць повинні проставлятися так, щоб розряди чисел по всій графі були розташовані один під другим, якщо вони відносяться до одного показника. В одній графі повинна бути дотримана, як правило, однакова кількість десятинних знаків для всіх значень величин.

Таблиці, за необхідністю, можуть бути перелічені у змісті з зазначенням їх номерів, назв (якщо вони є) та номерів сторінок, на яких вони розміщені.

Формули. Формули розташовують безпосередньо після тексту, в якому вони згадуються, посередині сторінки. Вище і нижче кожної формули повинно бути залишено не менше одного вільного рядка.

Формули слід нумерувати порядковою нумерацією в межах розділу. Номер формули складається з номера розділу і порядкового номера формули, відокремлених крапкою, наприклад, формула (1.3.) – третя формула першого розділу.

Номер формули зазначають на рівні формули у дужках у крайньому правому положенні на рядку.

Пояснення значень символів і числових коефіцієнтів, що входять до формули, слід наводити безпосередньо під нею у тій послідовності, в якій вони наведені у формулі. Пояснення значення кожного символу слід давати з нового рядка. Перший рядок пояснення починають з абзацу словом «де» без двокрапки.

Приклад оформлення формули

Інтегральний показник реалізації потенціалу сектору малого і середнього бізнесу повинен мати вигляд лінійної згортки:

$$ISME = \sum_{j=1}^m \alpha_j \times z_j \quad (1.1)$$

де α_j – вагові коефіцієнти, що визначають ступінь внеску j -го показника в інтегральний індекс;

z_j – нормалізовані значення вхідних показників x_j .

Формули, що йдуть одна за одною і не розділені текстом, відокремлюють комою.

Усі формули, якщо їх у роботі більше однієї, повинні нумеруватися наскрізною нумерацією арабськими цифрами, за винятком формул, які розміщені у додатках. Допускається нумерація формул у межах розділу. У цьому випадку, номер формули складається із номера розділу та порядкового номера формули, які розділені крапкою (як показано вище для формули 1.1.).

Переносити формули на наступний рядок допускається тільки на знаках операцій, які виконуються, причому знак на початку наступного рядка повторюється. При перенесенні формули на знаку множення використовують знак « \times ».

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ПЕРЕВІРКИ ЗНАНЬ

1. За рішенням кого саме 29 червня 1934 року було створено федеральний Комітет з економічної безпеки США:

- а) Ф. Рузвельт;
- б) Ф. Перкінс;
- в) Ф. Лінкольн;
- г) О. Гамільтон.

2. Пік інтересу до проблеми наукового осмислення економічної безпеки на Заході припадає на:

- а) кінець 70-х – початок 80-х років минулого століття;
- б) кінець 80-х – початок 90-х років минулого століття;
- в) кінець 60-х – початок 70-х років минулого століття;
- г) кінець 50-х – початок 60-х років минулого століття.

3. Наука про економічну безпеку забезпечує:

- а) задоволення багатоманітних інтересів політичних суб'єктів у суспільстві через певні зміни в економічній сфері;
- б) формування відповідної політики щодо забезпечення економічної безпеки держави;
- в) закріплення правових основ національної безпеки та принципів її забезпечення;
- г) закріплення соціальних норм національної безпеки та принципів її забезпечення.

4. Термін «економічна безпека» почав використовуватися у працях вітчизняних економістів лише:

- а) на початку 80-х років минулого століття;
- б) на початку 50-х років минулого століття;
- в) на початку 70-х років минулого століття;
- г) на початку 90-х років минулого століття.

5. Етимологічно термін «безпека» походить із грецької і означає:

- а) «володіти світом»;
- б) «володіти всім»;
- в) «володіти ситуацією»;
- г) «володіти обставинами».

6. Економічна безпека – це:

- а) здатність національної економіки до розширеного відтворення з метою задоволення на визначеному рівні потреб власного населення і держави, протистояння дестабілізуючій дії чинників, що створюють загрозу нормальному розвитку країни, забезпечення конкурентоспроможності національної економіки у світовій системі господарювання;

б) захищеність фінансових інтересів суб'єктів господарювання на усіх рівнях фінансових відносин; забезпеченість домашніх господарств, підприємств, організацій і установ, регіонів, галузей, секторів економіки держави фінансовими ресурсами, здатність фінансової системи забезпечити ефективне функціонування економічної системи та стале економічне зростання;

в) рівень співвідношення між величиною інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, що задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави;

г) рівень співвідношення доходами та витратами країни.

7. Виключною прерогативою забезпечення економічної безпеки належить:

а) суб'єктам господарювання;

б) юридичним особам;

в) фізичним особам;

г) державі.

8. Національні економічні інтереси – це:

а) життєво важливі матеріальні, інтелектуальні цінності, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує економічний суверенітет держави, її незалежність у розробці економічної політики та реалізації управлінських рішень, стійкість національної економіки, її відтворення та прогресивний розвиток;

б) сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку для реалізації національних інтересів у економічній сфері;

в) ефективний механізм визначення загроз національним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі, порушуючи цим самим процес суспільного відтворення;

г) рівень співвідношення між величиною інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, що задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави.

9. Індикатори економічної безпеки – це:

а) кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції та загрозові процеси в економіці;

б) реальні статистичні показники розвитку економіки країни, які найбільш повно характеризують явища і тенденції в економічній сфері;

в) визначений набір порогових значень показників-індикаторів;

г) визначений набір порогових значень показників-факторів.

10. Для створення надійної системи забезпечення економічної безпеки держави потрібен:

а) ефективний механізм визначення загроз індивідуальним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі, порушуючи цим самим процес суспільного відтворення;

б) ефективний механізм визначення загроз національним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі, порушуючи цим самим процес суспільного відтворення;

в) рівень співвідношення між величиною інвестицій країни за кордон та отриманими інвестиціями, що задовольняє потреби внутрішньої економіки та підтримує позитивний платіжний баланс держави;

г) кількісні величини, порушення яких викликає несприятливі тенденції та загрозові процеси в економіці.

11. Одне із найактуальніших і важливих завдань економічної науки:

а) задоволення багатоманітних інтересів політичних суб'єктів у суспільстві через певні зміни в економічній сфері;

б) розробка системи порогових значень індикаторів економічної безпеки;

в) закріплення правових основ національної безпеки та принципів її забезпечення;

г) закріплення соціальних гарантій національної безпеки та принципів її забезпечення.

12. Якщо в державі спостерігається розвиток і економічне зростання, то економічна безпека:

а) не зміцнюється і не закріплюється;

б) прискорюється і сильнішає;

в) послаблюється і відривається;

г) зміцнюється і закріплюється.

13. Основним суб'єктом економічної безпеки є:

а) домогосподарство;

б) суспільство;

в) держава;

г) юридичні особи.

14. Загрози економічній безпеці – це:

а) сукупність наявних та потенційно можливих явищ і чинників, що створюють небезпеку;

б) задоволення багатоманітних інтересів політичних суб'єктів у суспільстві через певні зміни в економічній сфері;

в) ефективний механізм визначення загроз національним інтересам, що створюють безпосередню небезпеку економічній системі, порушуючи цим самим процес суспільного відтворення;

г) закріплення правових основ національної безпеки та принципів її забезпечення.

15. Загрози економічній безпеці видозмінюються в залежності від стану та рівня розвитку економічної системи і для кожної окремо взятої держави відрізняються:

- а) джерелом походження;
- б) сферою спрямування;
- в) тривалістю дії;
- г) характером та рівнем гостроти.

16. За сферою спрямування загрози поділяються на:

- а) виробничі, фінансові, технологічні, експортно-імпортні;
- б) загальнонаціональні, локальні, індивідуальні;
- в) особливо небезпечні, небезпечні;
- г) диверсифіковані, недиверсифіковані.

17. За місцем виникнення загрози поділяються на:

- а) загальнонаціональні, локальні, індивідуальні;
- б) внутрішні, зовнішні;
- в) особливо небезпечні, небезпечні;
- г) керовані, некеровані.

18. За масштабами здійснення загрози поділяються на:

- а) особливо небезпечні, небезпечні;
- б) загальнонаціональні, локальні, індивідуальні;
- в) внутрішні, зовнішні;
- г) диверсифіковані, недиверсифіковані.

19. Мінімізація загрози фінансовим інтересам підприємства можлива за рахунок встановлення відповідних фінансових нормативів. До цих нормативів відносяться:

- а) показники оцінки майнового стану;
- б) фондвіддачу нематеріальних активів;
- в) показники рентабельності;
- г) показники оцінки ліквідності, платоспроможності та кредитоспроможності.

20. У світовій практиці, для оцінки фінансового стану суб'єкта підприємництва не використовують такі групи показників, а саме:

- а) Конституцією України;
- б) граничний обсяг державного боргу взагалі не регламентується;
- в) Законом України «Про державний борг»;
- г) Бюджетним кодексом.

21. Згідно методології Світового банку рівень боргової безпеки держави визначається такими індикаторами заборгованості:

- а) співвідношення поточної вартості обслуговування боргу до ВВП;
- б) співвідношення поточної (теперішньої) вартості обслуговування боргу до імпорту;
- в) співвідношення поточної (теперішньої) вартості обслуговування боргу до експорту;
- г) немає жодної вірної відповіді.

22. Управління фінансовою безпекою відбувається з використанням фінансових методів, що включають:

- а) витрати;
- б) інвестування;
- в) кредитування;
- г) страхування.

23. Рефінансування державного боргу підвищує:

- а) валютний ризик;
- б) ціновий ризик;
- в) прямий кредитний ризик;
- г) ризик збільшення середньозваженої вартості боргу.

24. Ймовірність нестачі бюджетних коштів для вчасного і в повному обсязі виконання державою власних боргових зобов'язань – це ризик:

- а) ліквідності;
- б) прямий кредитний ризик;
- в) гарантійний;
- г) відсотковий.

25. Серед фінансових інтересів, що не потребують захисту, перебуває:

- а) максимізація прибутку підприємства;
- б) нормування;
- в) забезпечення підприємства основним і оборотним капіталом;
- г) забезпечення підприємства інвестиціями.

26. Однією з основних причин виникнення ризиків і загроз у сфері боргової складової фінансової безпеки держави є:

- а) відсутність повноцінного ефективно діючого внутрішнього ринку державного боргу;
- б) усі відповіді вірні;
- в) недосконалість нормативно-правової бази;
- г) відсутність єдиної цілісної державної стратегії управління державним боргом.

27. Боргова безпека держави – це:

а) такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її погашення й ефективності використання запозичень, що не призведе до втрати суверенітету і руйнування вітчизняної фінансової системи;

б) такий рівень внутрішньої та зовнішньої заборгованості з урахуванням вартості її обслуговування й ефективності використання внутрішніх і зовнішніх запозичень та оптимального співвідношення між ними, достатній для вирішення нагальних соціально-економічних потреб, що не призведе до втрати суверенітету і руйнування вітчизняної фінансової системи;

в) певний рівень державної заборгованості, який дозволяє забезпечити стійкі темпи економічного зростання та розвиток вітчизняної фінансової системи;

г) такий рівень внутрішньої заборгованості, що не призведе до втрати суверенітету і руйнування вітчизняної фінансової системи.

28. Граничне значення обсягу зовнішнього боргу як показника фінансової складової економічної безпеки України становить?

а) менше 20 % від ВВП;

б) не більше 25 % від ВВП;

в) не більше 55 % від ВВП;

г) не більше 60 % від ВВП.

29. Здатність країни-боржника залучати іноземні позичкові ресурси і обслуговувати свій зовнішній борг, не порушуючи при цьому нормальний хід відтворювального процесу характеризують:

а) показники поточної ліквідності;

б) показники боргового навантаження на державний бюджет;

в) показники загальної платоспроможності;

г) усі відповіді вірні.

30. Наявність у країни в даний момент чи період часу певної суми коштів чи міжнародних платіжних засобів, достатньої для погашення поточних боргових зобов'язань характеризують

а) показники поточної ліквідності;

б) показники загальної платоспроможності;

в) показники боргового навантаження на державний бюджет;

г) усі відповіді вірні.

31. Для аналізу боргової безпеки держави Світовий банк пропонує використовувати Мінімальну стандартну модель і, відповідно до неї, визначати основні боргові індикатори, що характеризують валютно-фінансовий стан країни-боржника, а також рівень її загальної платоспроможності та тимчасової ліквідності. До них відносяться:

а) відношення валового зовнішнього боргу до експорту товарів і послуг;

б) відношення валового зовнішнього боргу до ВВП;

в) відношення загальних платежів з обслуговування боргу до експорту товарів і послуг;

г) усі відповіді вірні.

32. Цей показник показує чи може країна використовувати свої резерви (і яку їх частину) для погашення зовнішнього боргу):

- а) відношення міжнародних резервів до валового зовнішнього боргу;
- б) відношення міжнародних резервів до імпорту товарів і послуг;
- в) відношення короткострокового боргу до валового зовнішнього боргу;
- г) відношення боргу міжнародним організаціям до валового зовнішнього боргу.

33. Світовий банк класифікує країни залежно від рівня ВВП на душу населення. Країна вважається з низьким рівнем доходу, якщо ВВП на душу населення:

- а) становить більше 765 дол. США, але менше 9 386 дол. США;
- б) не перевищує 765 дол. США;
- в) більше 9 386 дол. США;
- г) жодної вірної відповіді.

34. У 2013 році прийнято Методику розрахунку рівня економічної безпеки України Міністерства економіки України, у якій наведено основні індикатори стану боргової безпеки України. До них не відносяться:

- а) відношення обсягу державного та гарантованого державою боргу до ВВП;
- б) співвідношення дисконтної вартості боргу до експорту;
- в) відношення обсягу валового зовнішнього боргу до ВВП;
- г) відношення обсягу офіційних міжнародних резервів до обсягу валового зовнішнього боргу.

35. Виділяють різні види ризиків державного боргу. Ринкові ризики включають:

- а) зростання плаваючих відсоткових ставок
- б) усі відповіді вірні;
- в) коливання курсів валют державного запозичення;
- г) зростання цін на товари, роботи і послуги, які використовуються при розрахунках за державним боргом.

36. Виникнення боргової кризи повинне передбачати шляхи виходу з неї. Серед варіантів дій можливе:

- а) країна сплачує борг, зіштовхнувшись з перспективою втрати доступу на світовий ринок капіталу у майбутньому;
- б) країна частково призупиняє сплату боргу, не оголошуючи себе офіційно банкрутом;
- в) жодної вірної відповіді;
- г) країна пробує реструктуризувати борг, тобто провести переговори щодо зміни умов його погашення (як основної суми, так і процентів – разом або окремо, в залежності від глибини проблеми).

37. Управління державним боргом – це:

- а) процес аналізу дебіторів і кредиторів, контролю за співвідношенням між ними, розробки політики щодо розрахунків з покупцями та постачальниками;
- б) частина загальної політики управління оборотними активами та полягає в оптимізації загального розміру заборгованості та забезпеченні своєчасної її інкасації;
- в) процес розробки та виконання стратегій управління заборгованістю органів державного управління, яка дозволяє залучити необхідну суму фінансування, виконати цільові установки уряду щодо ступеню ризиків та витрат, а також вирішити будь-які інші завдання у сфері управління державним боргом;
- г) жодної вірної відповіді.

38. Ризик ліквідності:

- а) передбачає ймовірність нестачі бюджетних коштів для вчасного і в повному обсязі виконання державою власних боргових зобов'язань;
- б) виникає в основному через кон'юнктурні коливання на світових товарних і фінансових ринках;
- в) виникає при наданні державою кредитів за рахунок залучених нею коштів;
- г) жодної вірної відповіді.

39. До бюджетних методів регулювання економічних процесів не відносять:

- а) ПДВ;
- б) фінансування програм, що забезпечують розширення виробництва;
- в) безпроцентні кредити;
- г) виплати заробітної плати.

40. Частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка формується на початок планового бюджетного періоду з метою покриття тимчасових касових розривів. Що це?

- а) оборотна касова готівка;
- б) стабілізаційний фонд;
- в) Резервний фонд Кабінету Міністрів України;
- г) фонд самострахування.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основні нормативні акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України від 23.07.1996. № 30, ст.. 141. URL : http://zakon.nau.ua/doc/?doc_id=156523.
2. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 р. № 1277. URL : <http://www.me.gov.ua/file/link/222830/file/1277.TIF>.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV. URL : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.
4. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. URL : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/183/98-вр>.

Підручники, навчальні посібники:

1. Іванова Н. С. Економічна безпека: навч. посібник. Кривий Ріг : ДонНУЕТ, 2020. 139 с.
2. Соломіна Г. В. Забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємництва: навч. посібник. Дніпро : ДДУВС, 2018. 234 с.
3. Кубецька О. М., Палешко Я. С., Санакоєв Д. Б., Неклеса О. В. Збірник актів нормативно-правового регулювання фінансово-економічної безпеки. Дніпро : ДДУВС, 2019. 312 с.
4. Кубецька О. М., Лазарев В. О., Неклеса О. В., Палешко Я. С. Коментар до Закону України «Про національну безпеку України». Дніпро : ДДУВС, 2020. 64 с.

Монографії та інші наукові видання:

1. Гармонізація інформаційно-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою держави в умовах військово-політичної нестабільності: монографія. Рівне : НУВГП, 2020. 110 с.
2. Кубецька О. М., Неклеса О. В., Остапенко Т. М. та ін. Теоретичні та прикладні аспекти забезпечення фінансовоекономічної безпеки держави: монографія. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2020. 105 с.

Інші джерела:

1. Doing Business 2019. International Bank for Reconstruction and Development. The World Bank. URL : https://www.doingbusiness.org/content/dam/doingBusiness/media/AnnualReports/English/DB2019-report_web-version.pdf.
2. Tadic D., Djapan M., Misita M., Stefanovic M., Milanovic D. (2015). A Fuzzy Model for Assessing Risk of Occupational Safety in the Processing Industry, 18(2), 115-126.

3. Іванова Н. С. Антикризове управління економічним розвитком регіонів: кол. монографія. Кривий Ріг : Вид. Р. А. Козлов, 2019. 226 с. URL : <http://elibrary.donnuet.edu.ua/id/eprint/1340>.
4. Дахнова О. Є. Оцінка стану макроекономічної безпеки України. Інфраструктура ринку. 2019. № 30. URL : <http://www.market-infr.od.ua/uk/30-2019>.
5. Іванова Н. С. Діагностика економічної безпеки Донецького економічного регіону. Економіка і організація управління. 2020. № 4(40).
6. Коверза В. С., Гейер Е. С., Неівестна О. В. та ін. Роль і значення фінансового потенціалу в діяльності підприємства. Торгівля і ринок України. 2020. № 2(48). С. 43-49.
7. Обґрунтування стратегічних напрямів підвищення рівня економічної безпеки регіонів (за даними Дніпропетровської області). Проблеми і перспективи економіки та управління. 2019. № 4. С. 255-264. URL : <https://preu.stu.cn.ua/tmppdf/663.pdf>.
8. Огляд енергетичного сектору України: інституції, управління та політичні засади. OECD. 2019. 78 с. URL : <https://www.oecd.org/eurasia/competitivenessprogramme/eastern-partners/Огляденергетичного-секторуУкраїни-UKR.pdf>.
9. Матвійчук Н. Загрози енергетичній безпеці України. Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. 2018. № 1. С. 118-125. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/echcenu_2018_1_19.

Навчальне видання

**Кубецька Ольга Миколаївна
Остапенко Тетяна Миколаївна
Сидоров Олександр Анатолійович**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ КОМПЛЕКС
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»**

*для здобувачів вищої освіти
спеціальності 073 «Менеджмент»
денної та заочної форми навчання*

Редактор, оригінал-макет, дизайн – *Є. В. Коваленко-Марченкова,
А. В. Самотуга*

Формат 60x84/16. Друк – цифровий.

Гарнітура – Times New Roman. Ум.-друк. арк. 2,68. Обл.-вид. арк. 2,88.

Надруковано у Дніпропетровському державному університеті внутрішніх справ
49005, м. Дніпро, просп. Гагаріна, 26, т. (056) 370-96-59

Свідоцтво про внесення до державного реєстру КВ № 6054 від 28.02.2018 р.